

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 72.

V petek 6. Grudna

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petek. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blasniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odraja še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti znese 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje., za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročivni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič postatine plačati.

Vradne naznanila.

Njegovo veličanstvo je po nasvetu ministerstva kupčijstva z n. v. sklepam od 13. Kimovca t. l. S. Morris-a Waln-a za neplačevaniga, c. k. generalkonsulatu v Novim Jorku podredjeniga vice-konsula v Filadelfii s pravico, redovne konsularnine prejemati, premlilostivo postaviti blagovolilo.

C. K. kranjsko deželne poglavarstvo.

V Ljubljani 15. Listopada 1850.

27. Listopada 1850 je bil izdan in razposlan XXX. del deželniga zakonika in vladniga lista za krajske kronovino, ki zapopade:

Naznanjenje zapopada postav in ukazov v delih CXXXVII—CXLIII obēniga deržavniga zakonika in vladniga lista. — Ukaz krajskiga poglavarstva od 9. Listopada 1850. Rekrutiranje na Krajskim brez odloga.

Politiške naznanila.

Omika in izobraženje Slovcov.

Vsim Avstrijancem je treba omike in izobraženja, da se bojo vsi pravie in svobod ustavnih deržavljancov spolnovati zamogli. Treba je toraj več in boljših šol, treba je dobrih šolskih knjig.

Pa vse to je še premalo; treba je še: „boljših učiteljev — dobri učitelji — dobre šole.“ Prevdarimo dones: „Kako bomo za naše slovenske šole dobre učitelje dobili?“

Se z lastnimi očmi prepričati in spoznati, kako so sloveče šole po Nemškem in Švajcarskem vravnane, kako se tam učitelji izobražujejo, in kako se oni pri nauku v šolah obnašajo: so se trije slavni gospodi iz Tersta, med njimi slavnoznani Slovenec in šolski vodja Šiman Rudmaš, v tiste dežele podali. Neki gospod, ki je bil mnogo let predsednik šolskega svetovavstva je v Šent-Galu k njim rekel: „Avstrija naj prej za živež (dostojno plačo) in za izobraženje učiteljev skerbi, in potem se le se bo smelo in moglo od šol boljši sadje pričakovati.“ V tih besedah je vse zapopadeno, kar ima Avstrija storiti, da dobi boljše šole, omikane in izobražene deržavljane. Avstrijska vlada naj poskerbi:

1. Da se reven in žalosten stan učiteljev zboljša.

Res je, da ima sedaj učitelj za živeti premalo, in za umreti preveč: „učitelj — mučitelj.“ Lepo in resnično od te reči piše Jadranski Slavjan š. 132: „Sedajno skopo plačilo, ki je skoraj vsim učiteljam po deželi, in tudi dosti mestnim v obziru nestanovitnih prisluzkov primerjeno, in domenjeno, ni zadostno, de bi od njega živeti mogli; pa tudi za stare dni se jim ničesar nadjati ni. To v priliki pokazati, sledi, kar se je K.... primerilo. K.... je bil učitelj v B.... in ko so neki učenci perve tri rede poglavitne šole dobro izognali, so njih starši ga za svet vprašati prišli, v ktero šolo bi jih zanaprej dali, de bi se tako izučili, de

bi pošteno živeti mogli: in za kateri stan bi jih po njih dušnih močeh pripravljati mogli.

Neki učenc je naravnost rekel, de bi rad učitelj bil; učenc namreč, ki se je zavolj svoje pridnosti in dobre glave tako dobro ponašal, de je učitelju slabe učence učiti pomagal. K.... je tedaj svet dal: Dajte ga v 4. red; naj ga dobro izdela, če je treba tudi troje let; zraven pa naj se orglati in peti uči, pa naj gre v detovodski tečaj. Pa veste, kaj so mu odgovorili? Česa bi mu se pa neki pri šolah nadjati bilo? Če bi tudi tu ali tam na deželi 200 gold. do 300 gold. dobil; kaj bi pa v starosti imel? — Če pa, so nasproti rekli, izdela samo gimnazium, bo šel, če bo treba v te ali uni grad pisat dokler se izuri; res de ne bo nekaj casa nobeniga plačila imel; pa bo vsaj kaj obrajtan, in sčasama mu 400, 500 do 600 gold. ne bo manjkalo in bo dobro živet. — Če se bo pa naprej učil, zna biti duhoven, ali če bomo zamogli, ga bomo dali, de se bo postav učil, in tako zna biti pisar, sodnik, komisar in morde svetovavec; če pa tudi ne, mu 700—800 gold. nikoli mankalo ne bo; in toliko je že dosti, da se lahko živi. In tako ni svet siromaka K.... nikol nič veljal. Še čevljar, kterege sin je K.... prosil, de naj bi njegovega očeta naganjal, de bi mu, izuriti se za učitelja in organista, orglati se učiti dal, mu je odvernili: Če bo moj sin priden čevljar, bo ložej živet, kakor de bi učitelj bil. Koliko se tedaj učiteljski stan obrajta!

Ni človeka, ki bi potrebnega živeža si pridobiti ali zljajšati ne iskal; zatorej si tudi med učitelji neki, če ravno jih ni dosti, s pisarenjem, z nespodobnimi kupčijami in še clo z odertijami pomagati iščejo, in šolo v nemar puščajo, brez de bi pomislili, kaj bo iz tega za njih in za šolo zraslo! Izrasejo pa nesložnosti, pritke, prepiri in tožbe med učitelji in duhovni, med soseskami in oblastmi; to učiteljam in šolam slabo ime prinese; pristojno čast zmanjša in jih večkrat clo ob njo privavi. Če se temu do dna gre, se najde, de vsega tega je krivo, ker si je učitelj kaj malega pridobiti prizadeval.

Veliko učiteljev na deželi bi si radi pošteno kaj pridobili; pa nimajo priloznosti; nekteri bi radi detovodske knjige ali bukve, se bolj izuriti, brali, pa jih nimajo, in si jih kupiti ne morejo; nekteri si kolikor le more krajcarjev prihrani, de si kakšne detovodske bukvice kupi, pa koliko mu to pomaga, ker se skoraj vsake take male bukvice na veči naslanjajo, ki si jih pa zavolj draginje kupiti ne more.

Učitelji v mestih si kaj pridobē, ko po šoli z nekoliko učencami nauk ponavljajo. Če takih učencov veliko imajo, si precej dobro za živež pridobē. Ni li pa žalostna, ko mora učitelj, ki v šoli od dne do dne po 6 ur uči, po posamesnih hišah učiti in se moriti, de si živež pridobi? Še tukaj ni skoraj nobeniga učitelja v nižjih redih, de bi zavolj velike draginje živeža in zavolj zmiram večje draginje staniš se tako moriti ne moral. Lani so govorili, de so stanišča podražale zastran papirnih dnarjev, letas pa se zgovarjajo, de je

hišna dača po 3½ od sto poskočila in terjajo po 10—25 gold. od sto več od stanišē; tako de stanišē, ki so se pred 8 let za 180 gl. dobile, zdaj že okolj 275 do 300 gold. s. d. stojijo. Kdor tedaj zavolj stanišē noč in dan učiti mora, kdaj se hoče kaj izuriti?

Še slabši se godi učiteljam po deželi: Njih živež obstoji sploh v temu, kar jim kmet od svojih pridelkov da in v učbarini. Pa koliko grenkih mora učitelj večkrat slišati in požreti, ko pride v hišo, ki je bila po okrajni oblasti prisilena mu učbarino pretečenega leta plačati, in ki jo je posiliti moral, ker ni od česa živeti imel.

Iz tega se tedaj očitno vidi, de — dobre učitelje šolam pridobiti, je treba napraviti, de bodo od česar živeti imeli, in de, ko bodo pridno učili, se jim ne bo bati, kaj bo ž njimi, kadar ne bodo več učiti mogli.

Minister notrajnih oprav, gospod dr. Bach, je v svojem občno pohvaljenem pismu na vse deželne poglavarje rekel: „Zadobljene zasluge in vterjena skušenost se vselej čislajo in svoje plačilo dobijo; vselej se bom jaz tudi za to potegoval, da bi zvesti in zasluženi uradniki zastran stanovitne službe in zastran dostojnega penziona postavno oskerbljeni bili, in da bojo moži, ki deržavi z udanostjo in zvesto služijo, brez skerbi zastran svoje prihodnosti.“ Ove ministreve besede se pri vsih verstah deržavnih služabnikov lepo in veselo spolnujejo: le samo na borne učitelje se celo pozabi, le samo učitelji ostanejo stare sirote; vse se veseli in raduje novih časov in ustavnih naprav, kaj bi le imeli sam. učitelji žalovati? Latinci pravijo: Plenus venter non studet libenter, poln trebuh se nikdar rad ne uči; — jaz pa pravim: prazen trebuh se čisto nič ne uči; gladoven trebuh nema ušes, ne sliši; gladoven trebuh se ne da z lepimi besedami spokojiti. Kdor hoče svoje dolžnosti spolnovati, mora se prej najesti; kdor hoče rad in iskreno delati, mora se do sitosti najesti: pod praznim trebuhom opadajo noge, in glava nad njim kima. Dajte toraj učiteljem dostojno plačo, tako morete tirjati dostojno delo; dajte učiteljem dostojni živež, in pobožni, modri in pridni mladenēi bojo učiteljski stan nastopili.

Da se žalosten in reven stan učiteljev zboljša, je pa treba:

a) Da se njih letna plača poviša; ne bo gotovo preveč, ako bojo učitelji po deželi 300—400, v tergih 500—600, po mestih 700 rajn. sr. na leto dobivali.

b) Da učitelji svojo plačo iz kake denarnice potegnajo; gerdo in nedostojno je, ako mora učitelj v sabotah od svojih učencev groše pobirati, z mavho od hiše do hiše beračiti, po plesiših gosti itd.

c) Da se, kar so skoraj vsi učiteljski zbori prosili in tirjali, meznarija od šole odloči, alj pa saj učiteljem toljko doda, da bojo v stan: kakega hlapca deržati, ki bo zvonil, obhajati hodil, cerkev čedil, uro navijal, sveče prižagal itd. Ako se učiteljem meznarija odvzeme, ne bojo preveč zgubili, ker jim pevska služba (Chor- und Organisten-Dienst) se ostane,

Marsikteri bravec bo pri tem mislil: Vse prav in lepo, ali odkod denarje? Jaz pa odgovorim: Kar je drugod mogoče; zakaj bi ne imelo pri nas mogoče biti? Kar smo zgoraj za učitelje prosili in nasvetovali, to učitelji v drugih deželah že imajo. Avstrija mogočna in krasna, Avstrija bogata in od Boga s vsimi darimi blagoslovljena bi svojih naj potrebnih služabnikov dostojno in pravično plačati in rediti ne mogla! To naj veruje in zapopade, kdor hoče in more, — jaz ne.

Kako pa se mora zato naša država vladati, kako naše denarstvo uravnati, kje potrebni pripomočki pojiskati: to naj tisti predvarijo, kateri so za to poklicani, in kateri oblast v rokah imajo.

Avstrijska vlada, če hoče boljši učitelje zadobiti, naj dalej skerbi:

2. Da se učitelji za svoj visoki in imenitni stan dovoljno pripravijo in izobrazijo.

Da je kdo učitelj na deželi postal, ni blo treba veliko znati; kdor je 3 alj 4 klase nemških šol, in potem trimesečni detovodski poduk (Präparandenkurs) objiskal, je mogel šolsko službo dobiti. Zato je pa tudi učiteljev na deželi, ki komaj brati, pisati, alj računati znajo, ki ne vedo kaki listič pravilno sestaviti.

Tako žalostno je blo za šole na nemških krajih; kaj se boš čudil, da po slovenskih pokrajinah mnogo učiteljev naletiš, ki ne vedo, kako se „Buchstab“, „Selbstlaut“, „Mittlaut“ itd. po slovensko pravi, ki slovensko brati in pisati ne znajo, ja takih boš mnogo našel, ki slovenskih pismen ne poznajo; in ti bi imeli slovensko mladino učiti: kar nemaš, nemoreš dati! Zato slišiš v takih slovenskih šolah od „buhstahov“, „selbstlavtarjov“, od „silbov“ in „grundwortov“, od „beiwortov“ in „zeitwortov“ — od „einheitov“ in „cehnarjov“, od „adirenja“ in „abciehenja“, od „postnov“ in „sum“ itd. itd. Človek ne ve, alj bi se smejal alj jokal! To se pravi zlati čas mladosti moriti, in bistroumno mladino pačiti in kvariti. — Kakšen bode enkrat odgovor? — Kdor je pa hotel v kako mestno šolo za učitelja priti, je moral šestmesečni detovodski poduk poslušati; pa večidel tudi ta ni bil piškovega oreha vreden. —

Po pravici se sme reči, da so učiteljse večidel za svoj stan le slabo pripravljali.

Zato hvala in slava visokemu ministerstvu, da je tej velikej in škodljivej napaki v okom prišlo. Ukaz vis. ministerstva javnega uka od 17. sept. 1848 št. 6111 zapove, da morajo šolski pripravniki cele dve leti detovodski poduk obiskovati, in v mnogo predmetih — blizo 20 — se učiti in uriti, in zlasti tudi v svojem maternem jeziku; ravno te ukaz tudi učitelje opominja, pri detovodskem poduku se iskreno udeležiti, in zraven tudi sredstva za zobraženje učiteljev nasvetovati. Vsaki prijatelj šol in omike mora to napravo ministerstva pohvaliti, in sme sčasoma boljših šol pričakovati; pa vender se mi resnično zdi in k sercu gre, kar Jadranski Slavjan št. 133 piše:

Po novi napravi se detovodstvo sedaj po dve leti in veliko ur vsak tjeđan uči; pa le so ne sme nadjati, de se bodo prihodni učitelji tako izurili, kakor bi treba bilo, de bi se v blagor ljudstev izurili: Perviĉ se jih malo detovodstva učiti loti, drugiĉ nimaĉo prave priloznosti, izuriti se v vsih reĉeh, ki so potrebne, de bi ljudstvo zdramiti, v živi veri in dobrim zadržanju podučiti, in vse njegove opravila prav vravnati mogli. Do leta 1848 so tudi latinskošolci in marsikteri, ki je želel učitelj biti, se detovodstva, ki se je pol leta in le po ur ona dan učilo, lahko učili. To je scer učenam, ki so se posamesne učiti postavili, zatorej svoj uk tje več, tje manj v nemar puščali, večkrat pa clo šole popustili, veliko

škodilo; šole so pa le več takih za učitelje dobile; večim so sedajni učitelji taki.

Zanaprejni več šoli se ne po ti peti učiteljev nadjati. Uĉenci latinskih šol pa sedaj v posamesnih hišah več ko kedaj učivarijo. Razloĉek je ta. Poprej je bilo jim treba z detovodsko spriĉbo se skazati, zdaj pa, ko se svoboduost poduka prav ne razume, zdaj se že uĉenci nižjih latinskih redov učivariiti prederznejjo.

Noben pameten ĉlovek ne bo rekel, de ni ljudstva omikati treba; vsak si želi omikan biti; — treba je tedaj skerbeti, de se vesnarod, vse ljudstvo omika. Narod omikati pa se ne pravi, posamesne verste ljudi ĉez druge povzdigovali; ampak vsakega ĉloveka po svojih opravilih v stan postaviti, de moĉi in dari, ki mu jih je Bog dal, spodobno obraĉati in v potrebovati razume in zamore. Zatorej so nekrajne ljudstva, ki so se prave omike razveseljevale, kmetovavstvo visoko in več ko vsak, kateri si koli bodi stan, obrajtale in cenile. Le trinogi in bojevavne in latinske ljudstva so kmetovanje v nemar puščale. Ljudstva dobro omikane, Egipcĉani, Izraelci in Rimljani so spoznali, de poljodelstvo je pripravno glavo razveseliti in serce požlahniti. In res, kjer koli ljudje zemljo razumno, radovoljno in serĉno obdelujejo, so dobri, zdravi in ĉversti na duši in na telesu. Ljubezen do poljodelstva je tedaj treba probuditi! Kjer je ljubezen do dela doma, ni postopanja, izvira vsih nespodob. Poljodelstvo podpira dalje mnogoverstno dobro zadržanje. Kdor zemljo umno obdeluje, ne more biti brez vere. Kdor pametno po svetu hodi, Boga povsod pred oĉmi najde; ĉudeži vsigamogoĉnosti, modrosti in dobrote božje mu vedno serce k nebesam povzdigujejo, in veselje, hvaležnost in ĉast, ki jo v sercu proti Bogu ĉuti, pobožne pesmi petinaganja.

Sedajni napravi, prihodne učitelje izuriti, pa ne bo dano, tega lepega namena doseĉi; zakaj prviĉ nimaĉo prihodni učitelji priloznosti se kmetovavstva tako nauĉiti, de bi ljudstva, kakor bi treba v njem podučiti mogli; drugiĉ nima sama, kakor nimaĉo šole, potrebnih pripomoĉkov, kmetovavstva se primiti, ne ga učiti.

Koliko more pomagati, ĉe se tudi kmetovavstvo vsak tjeđan neke ure uĉi, posebno v mestih, kjer ni kmetije blizo šol; kjer je daleĉ iti treba, prej ko se va-njo pride, kakor tukaj pri nas; kjer se kmetovavstva skoraj v djanje obraĉati učiti ni moĉi; zraven pa se semter tje hodĉe toliko ĉasa zapravi.

Tudi poduk v petju ne bo sadu, ki se ĉaka, pernesel, ĉe se bo le 1 ali 2 uri na tjeđan učilo, kako se ima peti, ali pa ĉe se bodo le nekte re pesmi peti učile.

Orglati se navaditi ni en sam glasovir več prihodnim učiteljam dovolj, zakaj kdor se orglati navaditi hoĉe, mora se veliko vaditi. Koliko je pa brez orgel se navaditi moĉi, naj sodi, kdor tega razume; orglati znati pa je učitelju, ki hoĉe ljudi v cerkvi pobožno ganiti, prav potrebno.

Kar pa druge predmete uka tiĉe, se jih prihodni učitelji, posebno ti, ki od doma nobene pomoĉi nimaĉo, zavolj tega ne bodo dobro navaditi mogli, ker si veliko prizadevati in druge učiti morajo, de si potrebni živež pridobĉe, posebno ker se jim vstanovnice (stipendji), ĉe jih tudi imajo, še le med letam podarijo. Obložijo se tedaj preveĉ z zasebnim uĉenjem; ž njim nar lepši ĉas, ko bi se uriti mogli zapravljajo, po starim uĉĉ, in se tako vodstvu, ki se ga uĉĉ, vkljub, krivih vodb privadijo. Tako ne bo tedaj moĉi starega kopita odpraviti.

(Konec sledi.)

Avstrijsko cesarstvo.

Ljubljana. Tukajšno občinsko svetovavstvo je ministru kupĉije zahvalo predložilo, de se bo železnica ĉez moĉvirje naredila. Minister kupĉije je občinskemu svetovavstvu na to sledeĉe odgovorili.

Slavnimu občinskemu svetovavstvu ljubljanskiga mesta.

Prikupljivi dopis, s katerim me je slavno občinsko svetovavstvo glede napredka južne deržavne železnice ĉez ljubljansko moĉvirje in Kras 13. t. m. poĉastilo, mi je veliko veselje napravil.

Akoravno mora deržavljani, kteriga je zupanje najmilostljivišiga vladarja za vodja kakiga oskerbniškiga dela poklicalo, poroštvo za mero in namen svojiga prizadetja najpopred v ĉutu svoje dolžnosti in v dobrem in vestnem prevdarku vsih razmer iskati; je njemu vendar veliko plaĉilo, de se njegovim dobri nameni spoznajo, in de jim zvedeni, domoljubni možje prav dajo.

Toraj me je z velikim veseljem navdalo, v Vašim dopisu mnogo vzrokov, ki za peljanje železnice ĉez te kraje govore, tako natanjko brati, in tudi me zagotoviti, de je to mnenje omikanih prebivavcev kronovine.

Lepi dokaz zaupanja in spoznanja, kteriga je slavno mestno svetovavstvo koj iz zaĉetka svoje delavnosti dalo, mi bo vedno nepozabljiv, in le po svojem nagonu ravnam, ako slavno občinsko svetovavstvo prosim, mojo serĉno hvalo sprejeti.

Dunaj 29. novembra 1850.

od Bruck, s. r.

Austrijska. Priprave za nove zakonske postave prav dobro napredujejo. Minister bogoĉastja je to opravilo zroĉil Beidtelnu, nekrajnemu svetovavcu vikši sodnije, ki je že od popred kot katolšk pisavec dobro znan; in zdaj je gotovo, de posvetni (civilni) zakon veljave ne bo dobil. (Danica.)

* Ministersk razpis vsim vradnikam ukaže, de naj svoje imena pod vradne naznanila razloĉno podpišejo.

* „Wiener Ztg.“ prinese sledeĉe:

Gospod minister bogaĉastja in uka je privatnimu uĉeniku dr. Galba-u z sledeĉim na dunajsko vseuĉiliše poslanim razpisam pravico na tem uĉilišu učiti, odtegnil:

Privatni uĉenik dr. Galba, ki je že v poprejšnjem polletju spričkanjem ĉez evropejsko pomembo raznih avstrijskih narodov pohujšanje dal, se je spet v svojem prednašanju ĉez nacionalno politiko, kteriga niso le uĉenci, ampak tudi drugi ljudje hodili poslušati, javno pregrešil, kar me je primoralo, ga k odgovornosti poklicati. Iz njegovih lastnih nasnanil ĉez zapopadek njegoviga prednašanja sim zvedel, de je v zadeve in reĉi zašel, ki niso v zvezi z njegovim uĉenim preiskovanjem, in de se je lahkomišelno vtikal vanje kakor n. pr. v ženitbe knezov z bližnjo žlahto, kar zamore spoštovanje v mladih sercih zatreti, de je pri vprašanjih, kakor izrekih n. pr. „Od božje milosti“ „ljudska samovladnost“ na tako vižo govoril, de temu govorjenju zamorejo le piĉlo uĉeni prav dati, in iskal je tudi vedno s utikanjem v dnevno politiko, število svojih poslušavcov pomnožiti; ko mu je bilo naznanjeno, de ni prav se s takimi reĉmi pečati, svojim poslušavcam naznanil, de ne bo zana-prej nobeniga uĉeniga prepira več pripustil, ker so ĉasne okoljšine bolj ostro ravnanje policije vpeljale.

Ker se iz tega vidi, de uĉenje dr. Galba-a ni v ta namen, uĉenost podperati, marveĉ poslušavcam le lahkomišelno in poveršno kaj naznaniti in z utikanjem v dnevno politiko jih od uĉenja odtegovati, de dr. Galba nima potrebne pädagogiske previdnosti, de ne razume svo-

bodniga uka dobro porabiti, ki sam zamore omiko pospešiti in ki se z dostojanstvom vseučiliša zedine, ker se mu je večkrat pa zastonj njegovo vedenje očitalo: se mu tedaj pravica na tem učelišu dalej učiti, odtegne.

Akademiški senat naj mu to naglo naznani in nobeniga prednašanja več ne dopusti, in na černo tablo nabije, de je njegovo prednašanje končano. Učencam, ki so bili vpisani pri njem, se izjemno dopusti, de se v 8 dneh v kako drugo učiliše vpišejo.

Česka. 28. novembra je bila v seji odborikov za česko gledišče osnova odgovora na predlog deželnega odbora z veliko večino sprejeta. Gledišni odbor naznani, de bo sam vso gledišno stavbo z notrajno napravo izpeljal, k čemur bo deželni odbor 14,000 gold. dal. Česko gledišče se bo, koj ko bo stalo, za narodno napravo razglasilo.

Tuje dežele.

Bosna. V „Agramer Ztg.“ se piše 27. novembra iz bosniške meje: Po bitvi, v katero se je paša iz Tuzle zoper Omer pašata pri Vranduku, Doboju in Zebču spustil, je Omer paša glavni stan v Dervent preložil in svoje vojake v več razdelkov vredil, tako, de se njegovi vojaki do Sarajeviga stegnajo.

Ko paša iz Tuzle Krajnske Turke opomina, de naj se boja vdeležijo, so oni enoglasno naznanili, de hočejo to storiti in naglo Ale Kediču v Bužim in Dizdaru v Vranogračo poslance poslali, ktera so opominjali, de naj bosta njih vodja. Do danes še nista Ale Kedič in Dizdar nič naznanila, kaj de mislita storiti. Turki se vedno v Cazinu in Bužimu zbirajo in jutro, t. j. 28. t. m. so namenili odriniti, zdaj se bo zvedilo, če se bosta Ale Kedič in Dizdar vdeležila ali ne. Število vstajnikov v Krajni se še ne mora povedati, ker se vsak dan naraša, ker je bilo naznanjeno, de se bodo hiše tistih Turkov zapalile in jim premakljivo blago vzelo, ki se ne bodo zoper Omer pašata dvignili.

Razun tega se je od vstajnikov novica raznesla, de je caru zavdano bilo in de se Omer paša vendar ne umakne.

Kristjani imajo naj hujše pričakovati, ker ako vstajniki zmagajo, se bo z njimi trinožno ravnalo.

* „Osservatore Dalm.“ piše: Zadeve v Mostaru so še vedno pri starem. Vezir Ali paša je poslal razglas v Mostar, de bi bil prebivavce opominjal, de naj se udajo. Do 20. se to še ni zgodilo in on zastonj odgovora pričakuje. Blizo Boree so trije polki pod poveljstvom Arab pašata, ki je pred nekimi dnevi druhal vstajnikov popolnoma potolkel. Raznesla se je novica, de je bil v tej bitvi vstajnik Kavas paša ranjen, kar pa ni res. On je v Konjici, de bi turškim vojakom vhod ubranil. Za gotovo se sme naznaniti, de je vezir pripravljen, Mostar z naskokom vzeti. Vsi, tudi v naj daljših krajih stanuvajoči kristjani so bili v ta namen skupej poklicani. Vendar sili se nobeden ne. Raja v okolici je dobil povelje, se naglo v Buno podati, ko bodo slišali strel. Prebivavci Mostara čujejo ostro nad vezirjevimi ljudmi. Po noči 14. novembra pošle vezir, ki je naznanilo dobil, de hočejo prebivavci Mostara Serail, v kterega se je njegov vnuk Rustan Beg zaperl, naskočiti, 60 naj bolj pogumnih svojih ljudi v ta uterjen kraj. Rustan Beg je z topovi dobro preskerbljen, pa ne z živežem, kteriga so mu vstajniki vzeli. Oboroženi so neopazeni v Serail prišli. Ko so pa drugi dan prebivavci to zvedili, so v zlobi Serail zagrabili in pri napadu jih je mnogo padlo, brez de bi bili svoj namen dosegli. Vezir je ponočne straže v Kaplini na Narenti in tudi v Pozitelju razpostavil in mestne vrata

zaperl, ker se boji napada vstajnikov. 19. so prišli vojaki v Stolač, ki so stanovanje za turške vojake, ki so po parobrodu prišli, pripravili. Ta oddelk se bo skoz Trebinje Omer pašatu v pomoč podal.

Rusovska. Ruska vlada je sklenila velik telegraf napraviti iz Petrograda v dveh velikih vejah skoz Varšavo, kjer se bo razdelil in na eni strani skoz Poznansko do Berolina in na drugi strani do Dunaju raztegnil. Potrebno se je v ta namen že storilo.

Nemška. Poruski kralj je že sklepe, ki sta jih v Olumucu ministra knez Schwarzenberg in Manteuffel storila, poterdil, sliši se tudi, de so se v Berolinu že prvi ukazi dali, te sklepe v djanju izvršiti. Tudi porusko ljudstvo ne sili več tako po vojski. Velika večina želi miru. Stranka, ki na vsako vižo vojsko hoče, se vedno manjša.

„Deutsche Reform“ pravi, de se bodo vse nemške vlade v Drazdanah pogovorile še do konca t. l., kaj de hočejo v Schleswig-Holsteinu in Kurhesnu storiti. Medtem bodo avstrijski in poruski komisarji v Schleswig-Holsteinu in Hesnu si prizadevali, zmedi in prepire poravnati. Glede schleswig-holsteinske zadeve bo zjedinjenimu prizadevanju Avstrije in Porusie mogoče zveznemu sklepu od 17. septembra 1846 primerno stanje vstanoviti.

Poruski zborniči, ki ste bile iz začetka silno za vojsko unete, ste se že tudi bolj miru udale.

Turska. Tudi v aziatiški Turčiji je začelo vreti, posebno v provinciji Suleimania v Bagdadu. Veliko vojakov je bilo v Aleksandrio poslanih, ki se imajo od tam v Aleppo ali pa v Damask, kjer bi jih bilo potreba, podati. Tudi je šel berzotek v Harput, ki je nesel poveljniku anatolske armade povelje, de naj se z vojaki v Suleimania napoti. Dvomljivo deržanje pašata v Aleppo je vlado zelo razkačilo, ker je pustil, de so vstajniki počenjali, kar se jim je poljubilo. On je toraj odstavljen in Mehemed paša na njegovo mesto postavljen.

Mnogo vojakov se je po morju v Aleppo napotilo; cela dežela bo v obsedni stan djana in preiskovavna komisija bo vse dogodbe in osebe preiskala. Kazen bo zelo huda v svarivni iz-gled drugim krajem.

Iz Smirne se vedno sliši, kako se tolovajske druhalj ondi množe. Clo v mestih požigajo in ropajo.

Angleška. V Liverpoolu so se Anglikani in katolčani hudo sperli in kervavo bili, tako, de so morali vojaki mir storiti.

Razne naznanila.

— Zaria Jovanovič, narodni polkovnik Serbov, ki se je zoper Madjare tako hrabro bojeval, je v štiridesetem letu svoje starosti umerl.

— „Novice“ naznanijo, de v Božiču spet g. Schmidl v Planino pride, ondi podzemeljne jame preiskovat. Gospod Freyer pa gre še pred tje.

— „Živinozdravilstvo“ se bo še le z začetkom prihodnjiga leta začelo izdajati, ker se še zdaj ni dovolj naročnikov oglasilo.

— Tote dni je bil šolski svetovavec i gimnazialni inšpektor iz Gradca, g. Dr. Klemann pri nas u Celovcu, da se priprča, kako se na tukajšnjem gimnaziju po novih postavah uči. Čudom se je čudil slišati, da slovenski jezik za rodjene Slovence ni obligatni predmet; na mestu je rekel, da to mora biti. (Bčela.)

— Od dne do dne se bolj razširja med našimi bogoslovci i dijaci pravi domorodni duh. Slovezno so prvi spet letos njih društvo za-

čeli. S krepkimi besedami je g. Ferčnik zbrancude nagovoril, ter jim potrebo popolnega znanja materinskega jezika razložil. Čez 50 bogoslovcev je k društvu pristopilo. Njihova knjižnica šteje že čez 500 knjig. Slava jim! (Bčela.)

— Uradniki se bodo tudi slovenske slovnice poprijeli. 12 se je jih že oglasilo, ki bi se radi slovensko učili. Bodemo g. Dr. Burgerja, vodja latinskih šol, naprosili; da nam za te nauk kako sobo u gimnaziju odloči. Ko so na večer vse prazne, ni dvomiti, da bode to dovoljeno. Kaže se, da bode prišlo veliko poslušavcov. Da bi le Navratilova slovnica skoraj na svitlo prišla! (Bčela.)

— Avstrijske kronovine imajo sedaj sledečo velikost in množico ljudi:

	Štirjaških milj.	Prebivavcov.
Avstrija nad Anizo	444	1500000
Avstrija pod Anizo	333	900000
Štajarska	390	1000000
Krajnska in Koroška	354	800000
Primorje	139	500000
Tirolska	500	900000
Česka	902	4500000
Moravska in Silezka	476	2300000
Galicia (z Bukovino in		
Krakovo	1581	5300000
Dalmacia	222	405000
Lombardia	375	2700000
Beneško	414	2300000
Ogersko	3970	12000000
Vojaška meja	609	1100000
Horvaško	172	900000
Sedmograško	1055	2400000

Med prebivavci celiga cesarstva je:

Slovanov 17 milijonov in sicer:

Čehov, Moravcov, Silezov, Slovakov	7 ² / ₁₀ milj.
Rusinov in Rusnjakov	3 ¹ / ₁₀ „
Poljcov	2 ⁹ / ₁₀ „
Horvatov	1 ³ / ₁₀ „
Slovincov	1 ² / ₁₀ „
Serbov, Slavencov, Dalmatincov,	
Istrijancov, Bulgarov	2 „
Nemcov	8 „
Madjarov	5 „
Talijanov	5 „
Romanov	2 ⁶ / ₁₀ „
Druge narodnosti	1 ² / ₁₀ „
kakor 750000 Judov, 9700 Ciganov, 18000 Ar-	
mencov, 10000 Gerkov, 2000 Albanecov.	
Prebivavcov je:	
Katolčanov	27 milj.
Gerkov	6 ⁸ / ₁₀ „
Protestantov	3 ³ / ₁₀ „

— Jelačićev zaklad za ranjene vojake zneso že 144,150 gold. in 16. krajcarjev.

— Kmetijska družba v Gradcu je imela večeraj in predvečerajšnim velki zbor. Pogovarjalo se bo med drugim tudi glede postav za posle, prenarodbo družbenih postav in prošnjo ministertvu kupčije poslati, de bi štajarsko v mitno zvezo z Nemčijo stopilo.

— V temeskem Banatu, v Krosoškem vladnem okrožju se je do zdaj v 64 soseskah goveja kuga prikazala, kjer je od 29,162 goved 6905 njih zbolelo; 1524 se spet ozdravilo, 5240 pa cerknilo in 141 goved je še bolnih.

— „Times“ pravi, de je iz Kalifornije v Evropo do zdaj za 3,300,000 funtov sterlingov zlata prišlo, v zvezne amerikske deržave za 6,200,000 funtov sterlingov do konca septembra, in pozneje še za pol milijona. Potem ga je mnogo na Kitajsko, v Manillo, Avstralijo, Oregon, v španske posestva v Ameriki prišlo, skupej za 90—100 milijonov tolarjev. Vradne naznanila pravijo, de se je štir petinke tega zlata v poslednjem letu skopalo.

Pripovedka od zlate hruške.

I. del za učene.

(Dalje in konec.)

Radovedec se noče to pot več s tako težavnimi rečmi, kakor je bilo sledenje Slovencev, glavo beliti, ampak se poprimo bolj gotovih reči in vzame tedaj nar popred „Krempejnovo dogodivšino“ v roke. Ko je prebere, je za to knjigo tako nadušen, de sklenc berž iskren razglas Slovcam pisati, de naj slavnimu pisatelju krasen spominek napravijo. Razglas je spisan in iz višave na zemljo veržen, pa veter ga je na planine zanesel, kjer so z njim krajnski in koroški pastirji, kterim je tudi precej štajercov pomagalo, podkurili. Ker je Radovedec sklenil, več na peti klopici brati kot pisati, vzame k zadnjimu se „Cvetje jugoslavjansko“ v roke. Vzel ga je sabo, ker je v nekim sostavku, ki ga opravljivi jeziki spisatelju samimu pripisujejo, veliko od učnosti tega dela bral. Zlo se tedaj začudi, de mu „Cvetje jugoslavjansko“ ko ga prebere, tak malo dopade. Če bi bil Radovedec nas prašal, bi mu bili že to reč raznasnili. „Cvetje jugoslavjansko“ je v kljub svoji „učnosti“, kakor spisatelj sam pravi, „učno mladeži“ namenjeno, ne pa „učni odraslosti.“ Ker je bil tedaj Radovedec nekoliko bolj že izurjen in priletan, kot navadna učca mladež, je bilo po naših mislih zlo nespametno, si o tem delu kaj upanja delati.

Leto prejde in Radovedec verže peto skerhano sekiro in peti par sterganih čevljev na zemljo. Ko pa prvi dan šestiga leta pride, se poda zopet na pot in res pride že čez trideset dni, tedaj čez en mesec v svoje neizročeno veselje na šesto klopico.

Od zgodovine je le ena stopina h politiki. To se je pri Radovedcu jasno pokazalo. Silne misli ga obhajajo, kako de bi se politiška važnost Slovanov povikšala in do solnčniga bleska povzdignila. Štir pota se odprejo pred bistrimi očmi njegove duše, po kterih bi se brez posebnih težav tudi telesno zjedinjenje Slovanov doversiti dalo. Edino delo pri tem je bilo, graje vzdigniti, ki so štir pota gradile. Tistimu, ki bi to delo srečno dognal, je pa za to tudi Radovedec prestol vseslavjanskiga kraljestva namenil. On tedaj spiše dolg sostavk zastran vsih naklepov, potrebn in naprav svojiga slavniga mogočniga, novo vstrojeniga kraljestva. Pa ker je ta sostavk preobširen, povzamemo le nekoliko iz njega.

„Perva in gotova pot k vseslavenski zvezi pravi omenjeni spis, bi bila, časomer napraviti, pri kterim bi se živo srebro časa, za 1100 let nazaj pomakniti dalo. Potem bi kakih 100.000 Slovanov s 500 topi reko Labo in drugih 100.000 s 500 topi karpate zasedlo in tako brez dvombe tak Nemce kakor Madžare brez truda odgnalo. Od Urala do Labe bi bile tedaj vse dežele slovanska last brez vsilnikov in naseljencov, brez tujih prestolov in kraljev.

Druga in ravno tako gotova pot bi bila, po postavah magnetizma slovanski duh v spanju tudi v Madžare in Nemce razliti. Tako bi oni, ko bi se zjutraj prebudili svoje Gōthete in Kyse med tujo robo šteli, se pa sladko pri imenih Palacki, Prešern in Puškin smejali in tedaj z dušo in telesam poslavenjeni gotovo v slovansko zvezo roko podali.

Tretja, tudi gotova pot bi bila, našo Savo v madžarske in nemške dežele napeljati. Zakaj ta voda ima, kakor iz verjetniga vira, namreč iz „izvrstnih“ bukev veme, imenitno lastnost, de vsaciga, ki jo pije, žig in žar slavjanskiga duha prešine. Tako bi tedaj Nemci in Madžari, ko bi Savo pili, naši bratje in gotovo tudi veliki podporniki vseslavjanskiga zjedinjenja postali.

Še ena pot je, ki je sicer tudi gotova, pa med vsemi šterimi naj bolj težka, namreč Slovanam devetnajst misel vdihniti, zakaj abota bi bila, misliti, de bodo Slovani tak berž ene misli. Te lastnosti se še niso nikdar njih nasprotniki preveč bali. Pa vender nekoliko lože bi bilo, Slovanes vskonca v devetnajst misli razdeliti, al prav za pravo v devetnajst misli zjediniti, zakaj pomanjšanja kakih deset jezer misli na devetnajst se sme po vsi pravici zjedinjenje imenovati. Iz teh devetnajst mnenj bi se scasama že eno izvarilo, kar bo sledeči izgled nekoliko razjasnil. Na prosti poljani

stoji, postavim, devetnajst modrijanov. Nankrat pravi eden: Pametni sinovi nebeške pameti, govorimo danes o barvi, ki jo nebesa imajo. Jez rečem, pravim in terdim: Nebesa so višnjeve. Pa njegov tovarš je modreji in mu pobije izrek z besedami: Motiš se ne dosti se učeni brate, nebesa niso višnjeve, ampak černe, zakaj nebes ne vidiš, kjer se ne vidi, kraljuje tema; tema je černa, tedaj so tudi nebesa černo obarvane. Pa njegov tovarš je modreji in mu pobije izrek z besedami: Ne dosti se učeni brate ti govoriš krivo kakor ajdje govore. Nebesa niso černe. Vedna pomlad je gori, govori pismo; in pomlad je zelena; tedaj je zelena tudi barva nebes. Pa njegov tovarš je modreji in mu pobije izrek z besedami: Ne dosti se učeni brate, ti zvijsš besede pisma. Večna svetloba je gori, govori pismo in poglavna barva svetlobe je vender čeravno je skupna barva bela, v večni kovačnici narave rumeno izkovana. Jez rečem, pravim in terdim: Po večerašnjih, danšnjih in jutrišnjih postavah narave so nebesa rumene. Pa njegov tovarš je modreji in mu pobije izrek z besedami: Ne dosti se učeni brate, ti nisi še cele resnice razodel. Nebesa so rumene je res, pa nebesa so černe, je tudi res. Zakaj ondi vladajo modre postavbe in barva modrih postav je černo-rumena. Pa njegov tovarš je modreji in mu izrek pobije. Pa enako je tudi ta premagan, pa ima veselje, de tudi zmagovavec osodi ne odide. Tako se osemnajst misel oglasi, pa ena pobije drugo in že za naprej se ve, de bo samo devetnajsta obveljala. Zadnji modrijan se vstopi med tovarše in razloči prepri z besedami: Preveč učeni bratje, zmota slepi perviga kot osemnajstiga. Jez pravim rečem in terdim: Reč, o kteri se govori, naj se pozna. Neznane pa so nam nebeške livade in o neznanih rečeh je naša naloga-molčanje.

Modrijan je razsodil, zakaj nobeniga modrejšiga ni bilo za njim in vsi so njegove besede poterdili. Tako bi se na zadnje tudi devetnajst slovanskih misel v eno koristno raztopilo.

Kar nas zadene, moramo reči, de smo s tem sostavkam popolnoma edini, le o tretji omenjeni poti nekoliko dvomimo. Vidili smo namreč človeka majhne postavbe ki ga po novo vpeljani šegi in prestavi Rebernicki imenujemo, željno iz Save serkati. Pa to ga ni s slavenskim dubam navdalo, ampak mu je le krepost podelilo, de je hitreje v Ljubljano prišel, kjer je še tisto uro zoper Slovence v „Gracarcu“ pisal.

Leto prejde in Radovedec verže šesto skerhano sekiro in šesti par sterganih čevljev na zemljo. Ko pa prvi dan sedmiga leta pride, se poda zopet na pot in se poti, peha in trudi. Čez trideset dni, tedaj čez en mesec pride že tudi na konec svojiga popotovanja verh hruševiga drevesa, k čudotvorni hruški, na sedmo klopico.

Vsak, mislim, lahko ugane, kaj je zdaj Radovedec po tolkšnim trudu počel. Več ni on pisal in bral, vec ne mislil in delal, ampak vlegel se je na počivališče in je naglo, terdno, in sladko zaspal. Nebeško spanje! kdo bi mogel tebi tako nehvaležen biti, de bi te za nar boljšiga prijatla ne spoznal. Ti pelješ revniga in trudniga kmeta na tihi, pokojni prostor, kjer leže rumene zlate preševa in grunte kupuje. Ti vzdigneš lačniga pesnika in ga ne neseš več nad prazne oblake, ampak k polnim mizam, kjer se rebula cedi in na obsirnih krožčikih pečenka smeja.

Ti raztopiš terdo in pusto resnico v lahke prijetne domišlje in zopet domišljjavcu gole grintovce življenja kažeš. Tudi Radovedca si v srečen kraj pripeljalo in ga z veseljem obdalo. Na sladke smeh se mu usta in na berzen ples noge derže. On gleda po deklici in tamkej v kotu vglada izvoljeno, lepo kot pomladni cvet in lahko, kakor sapica mlačniga juga. On ji podaja roko in ona se smehlja in dene svojo roko v njegovo. Urno se zasučeta zdaj po gladkim prostoru in gotova bi bila kot veter okrog letela, če bi bil le prostor nekoliko večji. Pa počivališče na hruški je bilo ožeji kot plesi se na šišmiških podeh. Plesavcu in plesavki tedaj krajza zmanjka in Radovedec in deklica padeta iz hruševiga verha v bližnje nebesa.

Ker je gotovo velika krivica, človeka v sreči nadlegovati, se ločimo tudi mi zdaj od slav-

niga šišmiševca in ga pustimo za nekoliko tednov al mescov se v nebesih radovati, slasti ker je zdaj prvi del te pripovedke, ki je bil nekoliko bolj učnim bravcam namenjen, končan.

Zdaj pa pridi, nebeško spanje! tudi na nas. Misli so kalne, oko mračno in roka vtrudena. Že je odbila deveta ura in mehka postelja je odgernjena in vabi v svoje naročje. Z Bogam! Jan. T. d. a.

Ženitba Slavenov in posebno Rusov.

(Dalje.)

Zaročena sta prvo noč spala v prazni in po zimi nezakurjeni izbi. V postlji ni bilo družega kakor slama z platnom zakrita. Eden od zlahte ali znancov je celo noč krog spavnice zaročenih z nagim mečem dirjal, kterege so družka imenovali, ker je ženin svojega naj boljšega prijatla v ti namen zvolil. Po pervej noči so zaročena v kopvo peljali in ju potem v postlji z ajdovo kašo pogostili. Ko iz kopve stopita, so hmelj ali denarje vanju metali, kar se je tudi po poroki, in ko sta cerkev zapustila, zgodila. V izbi je ležal na mizi Karavaj, okrogel, visok hleb z raznimi vpodobvami v sredi majhnih hlebčikov, malih kruhkov in drugih sladkarij. Mize so bile iz hrastovine, posode lesene, z medico napolnjene. Zaročena sta naj popred Karavaj pokusila, ki je bil podoba zakonske zveze, potem so ju posadili v kak kot pod podobe svetnikov na žitno klasje in jima dali medice in ola piti.

Pokrivanje Kobošnika in Kikia (glavni kinč žensk) in peče in slovesnosti pri tej navadi so še iz starodavnih časov ostale. Nevesto spremljajo tovaršice in zlahtnice k poroki, las nima spletenih, ampak razčesani ji čez pleča mahaja. Po poroko peljejo nevesto pod cerkveno lopo, tam ji deviški kinč raz glave vzamejo in iz razdeljenih las ji dve kiti spletejo, kterih poslednjo ji krog glave zavežejo in kobočnik vanjo vtaknejo. Potem jo zagernejo in ženinu peljejo, ki jo pred oltarjem čaka. Drugi dan so kito slovesno odstrigli, in pri tem se je mlada nevesta, se ve de, grenko jokala. Stara cerkev je zaznamovala ženina z zlatim in nevesto z srebernim perstanom, ktera sta tudi zamenila v znamenje zaročenja sonca z luno, ktera poslednja je prvemu podložna. Pri poroki so jima krone na glavo postavili. Spremljevalci ženina so se bojarji imenovali, in spremljevalke neveste bojarinje. Kneza so tudi svati spremljevali. Ti so mu nevesto poiskali in se zavolj dote pogovorili. Od naj starših ženitvanj velikih vojvodov vemo, da je poljski kralj Kazimir v letu 1046 velkemu knezu Jaroslavu, kteremu je hčer v zakon dal, 800 mož za doto poslal. Ko se je Kazimir sam z Mario, sestro velkega kneza oženil, je dobil za doto mnogo srebernih in zlatih posod in drag kinč.

Navada je bila, de sta se nekte dni pred poroko ženin in nevesta postila, spovedala in sveto obhajilo prejela. Potem sta bila zaročena, na to sta šla k poroki z pričami, sta imela na glavi kroni, sta zamenjala perstana in v roci prižgani sveči deržala. Duhoven je molil, ženina in nevesto so krog oltarja peljali in jima iz kupe vina ali medice dali piti. Ženske so hmelj in laneno seme v cerkev metale govoreče: „O! vi sveti patroni! odvernite od poročenih vsako zlo in oblite ju z vsim dobrim!“ Babjoverni ljudje so na vsako stopnjo poročenih pazili in so iz tega na nju prihodno srečo ali nesrečo sklepali. Preden sta se v cerkev podala, so na vsako stopnjo gledali, ravno tako tudi na poti v cerkev. Ako jima je zajc ali stara žena nasproti prišla, ali če je ženin ali nevesta z levo nogo popred kakor z desno na cerkveni prag stopila, je to nesrečo pomenilo.

Natanjko niso ženitvanske navade Rusov iz prejšnjih stoletij popisane. Iz šestnajstega stoletja so le ženitvanja velikih knezov znane. Poročil jih je večidel sam metropolit. Ko je velki knez Jovan III. svojo ljubo naj mlajšo hčer Teodozijo v letu 1500 knezu Cholinske-mu v zakon dal, je spremljalo kneza čez sto knezov in neizročeno bojarov. Na obeh straneh sani velikih kneginj so peš šli višji vradniki. Viši dvornik Afanasjev je dirjal, obdan od petnajst mladih bojarov, na žrebcu po noči krog spavnice ženina in neveste.

(Dalje sledi.)